

DEDE KORKUT İLE İLGİLİ SON ÇALIŞMA

Ömer YILAR*

Dede Korkut Kitabı¹, Türk milletinin edebiyatından tarihine, sosyal yapısından coğrafyasına kadar pek çok alanına kaynaklık etmesinin yanı sıra bu gün hala zevkle okunup anlaşılacak ve bize zaman zaman unuttuğumuz bazı değerleri yeniden hatırlatarak Türk birliğine hizmet edecek bir şaheserdir. Konusunun ve yazıya geçişinin eskiliği yanında gördüğü ilginin yeniliği ve canlılığı, bu paha biçilmez eserin değerini ortaya koymaktadır.

Türk kültür ve edebiyat tarihinde bir mihenk taşı olan Dede Korkut hikâyeleri bu güne kadar pek çok değerli bilim adamı tarafından ele alınmıştır. Ancak bu kadar araştırma, inceleme ve neşriyat, Dede Korkut hikâyeleri ile ilgili bir takım sorunları çözmeye yetmemiştir. Kim bilir yıllarca yetmeyecektir de.

Dede Korkut Kitabı ile ilgilenen bilim adamlarımızdan biri de, yıllarını halk bilimi araştırmalarına vermiş olan Prof. Dr. Saim Sakaoğlu'dur.

Bu yazıda, Prof. Dr. Saim Sakaoğlu'nun Dede Korkutla ilgili ortaya koyduğu kıymetli ve hacimli bir çalışma olan "Dede Korkut Kitabı: İncelemeler-Derlemeler-Aktarmalar" isimli kitabı tanıtmaya çalışacağız.

Kitap 1998 yılının ikinci yarısında Konya'da yayımlanmış. Selçuk Üniversitesi Yaşatma ve Geliştirme Vakfı Yayınları arasında neşredilen eser iki cilt halinde toplam 1030 sayfadır.

Sakaoğlu bu eseri, "Dede Korkut üzerine ömürlerini adayan" Orhan Şaik Gökyay ve Muharrem Ergin'e ithaf etmiştir.

Kitapta Sakaoğlu'nun Dede Korkut'la ilgili kendi ifadesiyle: "1970'li yılların başından beri" yaptığı çalışmalar, bir çoğunu kendinin yönettiği Erzurum ve Konya'dan derlenen öğrenci tezlerindeki metinler, Salur Kazan'ın Evinin Yağmalandığı Boy'da yoğunlaşan diğer araştırmacıların yazıları ve çeşitli dillerden yapılan aktarmalar yer almaktadır.

Eser dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, Sakaoğlu'nun şimdiye kadar Dede Korkut'la ilgili yaptığı çalışmalar yer almaktadır. 241 sayfa tutarındaki bu bölümde yazarın ilk üçü yayımlanmamış beş makalesi, ilk dördü yayımlanmamış

* Atatürk Üniv. Sosyal Bilimler Enst. Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.

¹ Saim Sakaoğlu, Dede Korkut Kitabı: İncelemeler-Derlemeler-Aktarmalar, Selçuk Üniv. Yaşatma ve Geliştirme Vakfı Yay. Konya 1998.

altı bildirisi, yayımlanmamış bir konferansı, kendisiyle yapılmış bir mülâkat, bir tanıtma yazısı ve iki haber yer almaktadır. Bu bölümde yer alan makaleler, özellikle Dede Korkut hikâyelerinin önemi, niteliği, tarihi, bu konuda yapılmış çeviriler bakımından okuyucu ve araştırmacılara derli toplu bilgiler vermesi açısından ayrı bir değer taşımaktadır.

Çalışmanın ikinci bölümü, Dede Korkut hikâyelerinin Türkiye anlatmalarına dayanan derlemelere ayrılmıştır. Bu kısımda yer alan derlemeelrin büyük çoğunluğu lisans tezlerinden alınmıştır. Metinler aslına sadık kalarak verilmiştir. Derlemelerden 18'i Kam Püre'nin Oğlu Bamsı Beyrek, 8 tanesi Basat Tepegöz'ü Öldürdüğü biri de Duha Koca Oğlu Deli Dumrul Boyı'na aittir. Yine bu derlemelerden 5 tanesi Erzurum, 9'u Konya, 2'si Sivas, 3'ü Kayseri, 2'si Afyon, 1'i Urfa, 1'i Zonguldak, 1'i Aydın, 1'i İstanbul, 1'i Kırklareli'nde yapılmıştır. Bu bölümde Dede Korkut hikâyelerinin yaşayanları ve bu hikâyelerin en çok nerelerde anlatıldığını görmenin yanında bu güne kadar üniversitelerin kütüphanelerinde el değmeyen derlemelerin gün ışığına çıkması da Türk kültürüne hizmet açısından önemlidir.

Eserin "Aktarmalar" başlığını taşıyan ikinci cildinde yer alan üçüncü bölümde ise "Salur Kazan'ın İvi Yağmalandığı Boy" üzerinde yoğunlaşmıştır. Bu boy üzerine yazılan yazılardan, Dresten nüshasından başlayarak pek çok basma ve yazma nüshaya sadeleştirmelere kadar, Türk dünyasından orijinal metinler olduğu gibi aktarılmıştır. Ayrıca Almanca ve İngilizce çeviriler de bu bölümde yer almaktadır. Özellikle Salur Kazan'ın Evinin Yağmalandığı Boy'la ilgili çalışmalar yapan araştırmacılar için büyük bir önem taşıyacağı kuşkusuz olan bu bölüm, bugün büyük bir çoğunluğuna ulaşamayacağını tahmin ettiğimiz metinleri orijinal şekilleriyle araştırmacılara sunması bakımından da çok değerli belgeleri içermektedir. Yine kitabın bu kısmı Dede Korkut hikâyeleri konusunda mukayese yapma imkânı vermesi bakımından da önemlidir.

"Çeşitli Metinler" başlığını taşıyan dördüncü bölüm, farklı derleme ve eski harfli metinlerde Dede Korkut'un efsanevi hayatı hakkında anlatılan yazıları içermektedir.

Prof. Dr. Saim Sakaoğlu'nun bu eseri, Türk Kültürü ve Türk Dünyası araştırmalarına yaptığı katkılarının yanında, Dede Korkut Kitabı'nı açıklama ve yol göstermesi açısından da araştırmacılara faydalı bilgiler vermektedir. Ayrıca eserin Cumhuriyet'n 75. yılında ve Azerbaycan'da resmî olarak ilan edilen Dede Korkut yılında okurlarıyla buluşması manidardır.

Bu tür çalışmaların diğer konularda da bilim adamlarımız tarafından neşredilmesi araştırmacıların en büyük temennisidir.

WAR AND PEACE - THE NEW WORLD DISORDER AND CAUCASIA *

Dr. Emine Gürsoy-NASKALI**

Mehmet Tütüncü'nün neşrettiği bu kitap, özgün çalışmalar içeren nitelikli bir yayın ve Kafkasya konusuna özgün bir katkıdır. Kitabın başlığını okur okumaz bir dizi çağırışım sizi günümüz Kafkasya'sının genel manzarasıyla hemen tanıştıveriyor. *Caucasus: War and Peace*: Kafkaslarda hep bir çalkantı, hep bir barut kokusu, sonu gelmeyen çatışmalar ve savaş. Barış ise - uzak mı yakın mı - mesafesi pek belli olmayan bir ümit. Eskiden *Harp ve Sulh* diye dilimize aktarılan, bugün *Savaş ve Barış* olarak çevrilen Rus yazarı Tolstoy'un bu romanı haliyle Rusya'yı sahneye yerleştiriyor ve size hemen Tolstoy'un bir başka romanını hatırlatıyor: *The Cossacks*. 1990'lı yıllara gelinene kadar bu romanı acaba kaç kişi Rusların Kafkasları işgalinin ve kolonizasyonunun bir belgeseli olarak değerlendirmiş ve bu gözle okumuştur?¹ (*The Cossacks*, Çeçenistan'daki günümüz olaylarına uyarlanmış bir yorumla yakın zamanda Rusya'da bir filme dönüştürüldü; *Savaş ve Barış*'ın birkaç filmi var; zaten gerçek savaşları da televizyon ekranlarında yaşama sürecine girdik.)

Kitabın alt başlığı *The New World Disorder and Caucasia* ("Yeni Dünya Düzensizliği ve Kafkaslar"), Mehmet Binay'ın kitapta yer alan yazısının başlığını yansıtıyor. 1990'da Sovyetlerin dağılmasıyla politik terminolojiye "yeni dünya düzeni" gibi bir terim sunuldu. Mehmet Tütüncü'nün neşrettiği bu kitap, hep telaffuz edilen ancak nasıl bir düzen olduğu, hangi dengeler üzerinde durduğu tam da bilinemeyen yeni düzeni araştırıyor, yeni oluşan dengeleri gözden geçiriyor. Söz konusu oluşum belki düzenden çok - en azından Kafkaslar için - düzensizlik anlamını taşımaktadır. ("Yeni dünya düzensizliği" kavramını da politik terminolojiye terim olarak eklemek gerekir.) Başlık, Kafkasların bu yönünü de bir kelimeyle açığa vuruyor.

Mehmet Tütüncü tarafından neşredilen *Caucasus: War and Peace - The New World Disorder and Caucasia* ("Kafkaslar: Savaş ve Barış - Yeni Dünya Düzensizliği ve Kafkaslar") başlıklı kitapta yer alan yazılar, Kafkaslar üzerinde uzman araştırmacılar veya sahayı çok iyi tanıyan ve birinci elden izlenimlerini

* Mehmet Tütüncü (ed.), *Caucasus: War and Peace - The New World Disorder and Caucasia*, SOTA, Haarlem, Netherlands, 1998. ISBN 90.901125-5.

** Marmara Üniversitesi, Kafkas Dilleri ve Kültürleri Bölüm Başkanı.

¹ Bkz. Emine Gürsoy-Naskali, "Isolationism from a Turkish Point of View", *The Transatlantic Alliance on the Eve of the New Millenium*, ed. S. Trifunovska, Kluwer Law International, Netherlands 1996, p. 155-160.